

Asia: VN/8915/2024

Lausuntopyyntö arviomuistiosta: Työvoimapalveluiden palveluprosessin uudistustarpeet ja yksityisen työnvälityksen mahdollisuus saada tietoja työnhakijasta

Lausunnonantajan lausunto

Työtarjousten velvoittavuuden lisääminen

Kela ei työttömyysturvan maksajana ota kantaa siihen, mikä on velvoittavuuden sopiva taso. Kela kuitenkin toteaa yleisellä tasolla, että monet työttömät työnhakijat saavat työttömyysetuuden lisäksi perustoimeentulotukea. Jotta etuuksien velvoittavuuden voisi ajatella olevan kokonaisuutena loogista ja käytännössä vaikuttavaa, kokonaisprosessin tulisi olla asiakkaalle ja toimeenpanijoille selkeä ja kohtuudella toteutettavissa. Velvoitteet, joita asiakas ei kokonaisuutena ymmärrä, jotka toteutuvat pitkällä viiveellä tai jotka ovat eri etuuksissa mutta samassa tilanteessa erilaiset, eivät välttämättä ole vaikuttavia. Siksi menettelynä jo olemassa olevaa perustoimeentulotuen perusosan alentamista tulisi tarkastella osana työttömien velvoitteiden kokonaisuutta. Tällöin olisi perusteltua arvioida, tulisiko perusosan alentamisen olla toimeentulotukilain perusteella mahdollista laajemmin tilanteissa, jotka on sanktioitu työttömyysturvalaissa. Valmistelussa olisi hyvä pyrkiä siihen, että eri tahot ja päätöksentekijät pystyisivät ottamaan kerralla kantaa asiakkaiden velvoitteisiin kokonaisuutena.

Nykyisellään perustoimeentulotuen perusosan alentamismenettelyyn liittyy myös Kelan ja työvoimaviranomaisen väliseen tiedonvaihtoon liittyviä haasteita. Työvoimapolitiittiset lausunnot annetaan ensisijaisesti työttömyysetuuden maksamista varten eikä ensisijaisesti toimeentulotukea varten tarvittavia tietoja toimiteta. Kela hyödyntää työvoimapolitiittisilla lausunnoilla saatavia tietoja toimeentulotuen toimeenpanossa silloin kun se on mahdollista. Työvoimapolitiittinen lausunto ei ole kuitenkaan tarkoitukseltaan suunniteltu palvelemaan toimeentulotukea, vaikka myös toimeentulotukilain toimeenpanossa tarvitaan tietoja esimerkiksi työnhaun katkeamisesta perusosan alentamisen toimeenpanemiseksi. Jos henkilöllä on veloitelausunto tai maksajana on työttömyyskassa, työnhaun voimaantulosta ei välttämättä saada tietoa ollenkaan.

Edellä kuvattujen haasteiden vuoksi perustoimeentulotuessa joudutaan selvittämään tarvittavia tietoja erityisesti TE-hallinnon puhelinpalvelusta, mikä vie resursseja Kelassa ja muissa viranomaisissa. Jos toimeentulotukea varten välttämättömiä tietoja työnhaun voimassaolosta voisi

vaihtaa TE-hallinnon ja Kelan välillä esimerkiksi teknisen rajapinnan avulla, kummankin viranomaisen toiminta olisi sujuvampaa.

Työvoimaviranomaisen kirjallisesta muistutuksesta luopuminen

Muistiolounnoksessa on esitetty perusteltuja syitä kirjallisesta muistutuksesta luopumiselle.

Nuoret ja velvollisuus hakea opiskelupaikkoja työttömyysetuuden edellytyksenä

-

Palveluprosessin uudistaminen (ml. työnhakuvelvollisuus)

Muistiolounnoksen mukaan palveluprosessi perustuisi jatkossa nykyistä selvemmin työnhakijan palvelutarpeeseen. Muun muassa täydentävien työnhakukeskustelujen määrä ja työnhakuvelvollisuuden laajuus määräytyisivät työnhakijan palvelutarpeen mukaisesti.

Kela toteaa, että työnhakijan palvelutarve on luonnollinen lähtökohta palveluprosessin kehittämiseksi. Työvoimapaikoiden resurssit on perusteltua käyttää erityisesti niihin työnhakijoihin, jotka todennäköisimmin hyötyvät henkilökohtaisesta asiointista ja erilaisista työllistymistä edistävästä palvelusta. Työelämää lähellä olevat työnhakijat eivät välttämättä tarvitse yhtä tiivistä henkilökohtaista palvelua kuin pidempään työttömänä olleet, joiden työllistymiseen liittyy erilaisia esteitä. Erityisen tärkeää on, että työtön ei missään tilanteessa jää kokonaan työvoimapaikoiden ulkopuolelle siten, että hänen toimeentulonsa on pitkäaikaisesti vain viimesijaiseksi tarkoitetun etuuden eli perustoimeentulotuen varassa. Kelan toimeenpanossa tekemien havaintojen perusteella tällaisiakin tilanteita ilmenee nykyisin.

Palveluprosessia koskevissa ehdotuksissa todetaan, että lainsäädännössä säädettäisiin siitä, mihin tietoihin palvelutarpeen arviointi voi perustua. Palvelutarpeen tueksi ehdotetaan mm. tekoälypohjaista laskentatyökalua ja tulorekisterin hyödyntämistä. Kela toteaa, että myös muilla viranomaisilla kuten Kelalla voi olla työnhakijan palvelutarpeen arviointiin vaikuttavaa tietoa. Jatkovalmistelussa tulisi Kelan näkemyksen mukaan arvioida myös tällaisen tiedon nykyistä paremmat hyödyntämismahdollisuudet.

Tulorekisterin hyödyntämisen osalta Kela tuo erikseen esiin, että perustoimeentulotuki ei nykyisellään ole tulorekisterietuus. Jos perustoimeentulotuki näkyisi tulorekisterissä, tämä voisi auttaa TE-hallintoa kohdistamaan palveluita. Toisaalta asiassa on otettava huomioon, että toimeentulotuen asiakkuutta on pidetty arkaluonteisena tietona. Perustoimeentulotukipäätös voi sisältää tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa mainittuja erityisiä henkilötietoja kuten terveyttä koskevia tietoja. Perustuslakivaliokunta on lisäksi todennut, että myös muunlaiset henkilötiedot voivat olla valtiosääntöisesti arkaluonteisia, vaikka ne eivät olisi tietosuoja-asetuksessa mainittuja erityisiä henkilötietoja. Perustuslakivaliokunta ja tietosuoja-valtuutettu on lähtenyt siitä, että voimassa olevan tulkintakäytännön mukaan jo se, että henkilö on sosiaalihuollon asiakas, on salassa pidettävä tieto ja myös perustoimeentulotukiasiakkuutta on pidetty arkaluonteisena tietona.

Yksityisen työnvälityksen mahdollisuus saada tietoja työnhakijoista

-

Yleinen palaute / Muut muistion kohdat

Muistioloonnoksessa ehdotetaan, että työttömyysturvalaissa säädettäisiin osittain automaattisesta työvoimapolitiittisten edellytysten ratkaisemisesta. Luonnoksen mukaan, kun ratkaistaan työnhakijan työttömyysturvaoikeuden työvoimapolitiittisia edellytyksiä osittain automaattisesti ja osittain työvoimaviranomaisen viranhaltijan toimesta ja annetaan tällä tavoin muodostettu työvoimapolitiittinen lausunto, automaattisesti ratkaistuun osaan sovellettaisiin hallintolain ja tiedonhallintalain automaattista päätöksentekoa koskevia säännöksiä.

Kela toteaa, että hallintolain ja julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain automaattista päätöksentekoa koskevat säännökset ovat yleislain tasoista ja luonteeltaan mahdollistavaa sääntelyä. Sääntely ei koske asian muita käsittelyvaiheita eikä rajoita avustavan (osittaisen) automaation käyttämistä. Osittainen automaatio on tarkoituksellisesti jätetty sääntelyn ulkopuolelle. Automaattisia päätöksiä koskeva kansallinen sääntely ei siis koske osittain automaattisia päätöksiä, joita annetaan muissakin kuin työvoimapolitiittisissa asioissa. Kelan näkemyksen mukaan olisi suhtauduttava pidättyvästi siihen, että päätöksenteon osakokonaisuuksista annetaan hallinnonalakohtaista erillissääntelyä. Niin ikään olisi suhtauduttava pidättyvästi siihen, että automaattisen päätöksen alaa lähdetään kansallisesti laajentamaan. Tällainen kansallinen, EU-sääntelyä huomattavasti tiukempi sääntely vaarantaisi viranomaisten automaation tason. Esimerkiksi Kelan nykyisen automaation on arvioitu vastaavan tuhansien luonnollisten ihmisten työpanosta. Osittaisen automaation rajoittaminen kuvatulla tavalla olisi myös ristiriidassa Petteri Orpon hallitusohjelman tavoitteiden kanssa. Hallitusohjelmassa tarkoituksena on muun muassa kumota julkisten palveluiden tarkoituksenmukaista järjestämistä haittaavat säädökset ja hyödyntää tarvittaessa nykyistä laajemmin EU:n tietosuoja-asetus GDPR:n kansallista liikkumavaraa.

Ristimäki Antti

Kansaneläkelaitos - Etuuksien ja palvelujen suunnitteluyksikkö